

ЎРНАК ВА ШАХСИЙ НАМУНА УЗЛИКСИЗ МАЪНАВИЙ ТАРБИЯНИНГ АЖРАЛМАС ҚИСМИ

Тошбоев Бобомурот, ЖДПИ доценти

toshboyev@jspi.uz

Аннотация: Ушбу мақолада узлуксиз маънавий тарбияда муҳим ўрин тутувчи ўрнак ва шахсий намунанинг ўрни хусусида фикр юритилган. Ҳамда унинг жамият ва инсон ҳаётидаги ўрни асослаб берилган.

Калит сўзлар: маънавий тарбия, ўрнак, шахсий намуна, миллий тикланиш, миллий юксалиш, миллий қадрият, маънавият.

Аннотация: В этой статье обсуждается роль образца для подражания и личного примера в непрерывном духовном образовании. И его место в обществе и жизни человека оправдано

Ключевые слова: духовное воспитание, пример, личный пример, национальное возрождение, национальный подъем, национальная ценность, духовность.

Annotation: This article discusses the role of role model and personal example in continuous spiritual education. And its place in society and human life is justified.

Keywords: spiritual education, example, personal example, national revival, national uplift, national value, spirituality.

Бугунги тараққий этган анъанавий давлатлар турмуш тарзига, ҳаёт даражасига, иқтисодий ривожланиш кўламига назар ташласак улар ўзларининг тарихий, миллий урф-одатлари, қадриятлари, дунёқарашлари ва диний эътиқодлари ўз миллий менталитетига мос равишда давлатчилик тизимини яратганлигининг гувоҳи бўламиз. Ана шу маънода биз бугун "Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари" дадил одимлаётган эканмиз мамлакатимиз ривож, ҳалқимиз истиқболи нафақат моддий-иқтисодий омилларга, балки маънавий-ахлоқий омилларга кўп жihatдан боғлиқ эканлигини ҳам чуқур ҳис қилмоқдамиз.

Бинобарин, “Биз янги Ўзбекистонни барпо этишга қарор қилган эканмиз, иккита мустаҳкам устунга таянамиз. Биринчиси – бозор тамойилларига асосланган кучли иқтисодиёт. Иккинчиси –

аждодларимизнинг бой мероси ва миллий қадриятларга асосланган кучли маънавиятдир”¹.

Тарихий меросимиз миллий қадриятларимизнинг ҳаётбахш тамойилларини турмуш тарзига сингдириш улуғ салафларимизнинг ибратли ҳаёти ва фаолиятдан ўрнак олиб яшашга интилиш ҳар бир жамиятимиз фуқаросининг турмуш тарзининг ҳаётий маъносига айланиб бормоқда. “Миллий тарихни миллий руҳ билан яратиш керак. Акс ҳолда унинг тарбиявий таъсири бўлмайди. Биз ёшларимизни тарихдан сабоқ олиш, хулоса чиқаришга ўргатишимиз, уларни тарих илми, тарихий тафаккур билан қуроллантиришимиз зарур”².

Собиқ мустабид тузум даврида ана шу буюк меросимизни ўрганиш ундан ўрнак олиб яшашга изн берилмади. Хусусан, инсон табиатига хос бўлган мақсад сари интилиш ва ўз-ўзини маънавий юксалтиришга таъсир этувчи, унга рағбат берувчи куч – ибратга ҳам беписандлик билан қаралди.

Миллатнинг манфаатлари инобатга олинмаганлиги, лоқайдлик, аждодлар меросига нисбатан ибрат олиб яшашга ва уларнинг тажрибаларидан ҳаққоний хулосалар чиқаришга тўсқинлик қилди.

Бугунги кунда тарихий хотирани уйғотиш, унутилаёзган миллий ва умуминсоний қадриятларни тиклашга бўлган эҳтиёж давр руҳига ҳамоҳанг тарзда кишиларимиз дунёқарашни, ақл-шуурига сингиб бормоқда.

“Биз яратаётган янги Ўзбекистоннинг мафқураси, – деб таъкидлайди Ш.М.Мирзиёев, – эзгулик, одамийлик, гуманизм ғояси бўлади. мафқура деганда аввало, фикр тарбиясини, миллий ва умуминсоний қадриятлар тарбиясини тушунамиз. Улар халқимизнинг неча минг йиллик ҳаётий тушунча ва қадриятларига асосланган”².

¹ Жамият ҳаётининг танаси иқтисодиёт бўлса, унинг жони, руҳи маънавиятдир. /Халқ сўзи. 2021 йил 20 январь. №13 (7793)

² Юқоридаги манба.

² Жамият ҳаётининг танаси иқтисодиёт бўлса, унинг жони, руҳи маънавиятдир. /Халқ сўзи. 2021 йил 20 январь. №13 (7793)

Ана шу янгилинишлар замирида эса жамиятда амалга оширилаётган муайян маънодаги маънавий ислохотлар ўз таъсирини ўтказаётганлиги турган гап.

Эндиликда халқимизнинг ахлоқий қадриятларимиз, миллий урф-одат, анъаналаримиз, инсоний фазилатлар тақомилига хизмат қиладиган ўрнат, намунавийлик каби ўзбекна тушунчалар моҳиятини теран англаш, унинг маънавий қудрати, тарбиядаги таъсирчан кучини қалбдан хис қилишга эҳтиёж ортиб бормоқда. Айниқса, намунавийлик тамойилига муносабат жамиятимизнинг оддий фуқароларидан тортиб, олиму фузалоларигача бўлган барча аҳолини, мустақил фикрлаш, мушоҳада қилиш маданиятига эга бўлган кишиларни қизиқтирадиган масалага айланди, десак хато қилмаймиз.

Бинобарин, телевидение, радио, оммавий ахборот воситаларидаги ижтимоий соҳа, маънавият, маърифат, ахлоқ масаласидаги мавзуларда у ёки бу даражада воқеликдаги ҳодиса-жараёнлардан ўрнат олишга даъват этилаётганлиги ҳам айна ҳақиқатдир.

Ана шу сабаблар туфайли ахлоқимиз, маънавиятимизга ёт назар билан қараш кишиларда одатий ҳолга айланди. Ахлоқшунослик ва педагогикага оид тушунчалар таркибида намунавийлик ҳақида собиқ иттифоқ мафкурасидан келиб чиқиб, тор ва бирёқлама тасаввур шакллантирилди. Бу жиҳат халқ менталитетини халигача тарк этгани йўқ.

Ҳолбуки, юртбошимиз Ш.М.Мирзиёевнинг маънавий-маърифий ишлар тизимини тубдан тақомиллаштириш, бу борада давлат ва жамоат ташкилотларининг ҳамкорлигини кучайтириш масаласига оид ғоялари ижтимоий соҳа вакиллари олдига улкан ва кўламдор вазифаларни юклайди. Видеоселектор йиғилишида давлатимиз раҳбари маҳаллаларда ижтимоий-маънавий муҳит барқарорлигини таъминлаш масалаларига алоҳида эътибор қаратиб, «Бир зиёли – бир маҳаллага маънавий ҳомий» тамойили асосида ҳар бир маҳаллага профессор-ўқитувчи ва таниқли зиёлилар бириктирилиши¹,

¹ Жамият ҳаётининг танаси иқтисодиёт бўлса, унинг жони, руҳи маънавиятдир. /Халқ сўзи. 2021 йил 20 январь. №13 (7793)

хақидаги фикрлари ҳам намунавийлик тамоилининг бевосита давлат сиёсати даражасидаги муҳим масалалардан бири эканлигини англатади. Маълумки, профессор-ўқитувчилар ўзиларининг юриш-туриши, сўзи, амали, билим ва тажрибаси билан бошқаларга ибрат бўладиган шахслардир. Зеро, давлатимиз раҳбари таъкидлаганларидек, “Педагогларимиз яхши билади, тарбия, одоб-ахлоқ соҳасида “амалий намуна” ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлади. Фарзандларимизга аввало ўзимиз ҳамма соҳада – Ватанга, халққа садоқатли бўлишда, илмга, касбу ҳунарга меҳр қўйишда, ота-она, жамият олдидаги бурчимизни сидқидилдан адо этишда амалий намуна кўрсатишимиз керак².

Шунга кўра, юксак инсоний фазилатга эга бўлган шахсни вояга етказишнинг асосий омили бўлган намунавийлик тамойилини тадқиқ этиш ўз моҳиятига кўра ҳаётий масалага айланди.

Маълумки, халқимиз табиатан яхшига ҳавас қилади, эзгу намунавийликга мойил бўлади, каттага эҳтиром кўрсатади, кичикни иззат қилади, шу билан бирга, унда эргашувчанлик майли кучли. Бу борадаги вазифаларга ана шу эришувчанлик, ибратга мойиллик хусусиятларини миллат манфаатларига бура олиш, уларни Ватан равнақи йўлида сафарбар этиш, бу фазилатларимизни нопок кимсалардан, шубҳали сиёсий оқимлардан муҳофаза этиш, ғанимларнинг кирдикорларига қурбон бўлишдан сақлаш киради³.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, ҳар бир миллат, ҳар бир халқ ўз ҳаёт тарзини, келажагини аждодларининг тарихий тажрибаси асосида куради, ҳеч бир халқ бегона қолиплар, бегона андозалар асосида эмин-эркин яшаб, тараққий эта олмайди.

Ҳар бир хонадоннинг ўз тартиб-қоидалари бўлганидек, ҳар бир юртнинг ҳаётини ташкил этишнинг ҳам ўз андоза-ўлчовлари, қоидалари бўладигани, улар ўша юртнинг табиий-жўғрофий шарт-шароити, тарихий

² Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга кураимиз. – Тошкент.: Ўзбекистон, 2017. - Б. 331.

³ Қаранг: Бекмуродов М. Ўзбек менталитети // Тафаккур. –Тошкент, 2002. №1. – Б. 16.

тажрибаси, миллий турмуш тарзи, феъл-атвори билан боғлиқ тарзда шаклланади.

Бинобарин, шахс маънавий қиёфасининг шаклланиши, миллатимиз менталитети, халқимиз табиатидаги ижобий фазилатлар ихлос, эътиқод ва намуна асосида юзага келиши ҳам сир эмас.

Ҳолбуки, маънавият инсон ахлоқи ва хулқ-одоби, билимлари, истеъдоди, қобилияти, амалий малакалари, виждони, имони, эътиқоди, дунёқарashi, мафкуравий қарашларининг узвий боғланган, жамият тараққиётига ижобий таъсир этадиган муштарак тизимдир⁴.

Унинг шаклланиши ҳамда такомиллашувида аждодлар меросига ҳурмат, ундан намуна олиш ва ихлос қўйиш, оила, ижтимоий муҳит, ота-она намунаси ва тарбия алоҳида аҳамият касб этади.

Айни пайтда, мазкур масалани ўрганиш нафақат илмий нуқтаи назардан, шу билан бирга, ижтимоий амалиёт, таълим-тарбия жараёнини йўлга қўйиш, кишиларда мулоқот маданияти, шарқона одоб-ахлоқни камол топтиришда ҳам муҳим аҳамиятга эга.

⁴ Қаранг: Вафоев О. Аждодлар ибрати // Иқтисод ва ҳисобот. – Тошкент, 1996. – №5-6. – Б. 70.